

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI

ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ

UZUN TEZİ

HAYVANLARDA SAKLI İNSANLAR

Danışman Öğretmen: Ayşe Yıldız

Öğrencinin Adı: Erdoğan Efe

Soyadı: Akmansu

Numarası: D1129014

Ödevin Sözcük Sayısı: 3691

Araştırma Konusu: Haldun Taner'in "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü", "Yalıda Sabah", "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu", "Bir Kavak ve İnsanlar", "İznikli Leylek" başlıklı öykülerinde hayvan figürler ile yansıtılan gerçeklikler nasıl ele alınmıştır?

ÖZ (ABSTRACT)

IB programı Türkçe A dersi kapsamında, uzun tez olarak hazırlanan bu çalışmada, Haldun Taner'in "**Sancho'nun Sabah Yürüyüşü**", "**Yalıda Sabah**", "**Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu**", "**Bir Kavak ve İnsanlar**", "**İznikli Leylek**" başlıklı isimli öykülerinde köpek, at, leylek ve martı figürleriyle yansıttığı gerçeklikleri ele aldım. Çalışmada, yaşamsal gerçeklikler içinde öncelikle sınıflı toplum yapısı, bu yapı içindeki güç mücadelesi ve bu yapının ve mücadelenin sonucunda oluşan yozlaşmışlığın bireyi özünden uzaklaştırarak yapay davranışlara yöneltmesini değerlendirerek bireyin içine düştüğü komik, aslında acınası durumları inceledim. Sonuç bölümünde sınıflı toplum yapısının güç mücadelesine yol açtığına, güç mücadelesinin ise bireylerin doğalarına aykırı davranışlar sergilemesine sebep olabileceğini vurguladım. Bu çalışmayla gözlem gücünün tüm doğaya yansımış insan gerçeğinin fark edilmesindeki önemini algılayarak öykülerin insan davranışlarına getirdiği eleştirel yaklaşımın gerçeklerin algılanmasında ve farklı bakış açıları kazandırmasındaki etkisini değerlendirdim. Bu öyküleri seçmemde gerçekliklerin hayvan figürlerin aracılığıyla sivrilterek yansıtılmış olması etkili oldu.

(Sözcük: 137)

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ:	3
II. ÖYKÜLERE YANSIYAN GERÇEKLER	4
II. i SINIFLI TOPLUM YAPISI:	4
II. ii GÜÇ MÜCADELESİ:	9
II. iii ÖZÜNDEN KOPUŞ:	12
III. SONUÇ:	17
IV. KAYNAKÇA:	19

Araştırma Konusu: Haldun Taner'in "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü", "Yalıda Sabah", "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu", "Bir Kavak ve İnsanlar", "İznikli Leylek" başlıklı öykülerinde hayvan figürler ile yansıtılan gerçeklikler nasıl ele alınmıştır?

I. GİRİŞ:

Kurmaca yapıtlar gerçek yaşamın yeniden biçimlendirilmesiyle oluşur. Bu biçimlendirme sanatsal bir farklılık ortaya koymaktadır. Haldun Taner gözleme dayandırdığı yaşamsal gerçekleri anlatmada zaman zaman hayvan figürleri kullanmış, böylece gerçekleri daha etkin bir biçimde yansıtmıştır. "Bu dolaylı anlatım okuru, yaşamıyla ve doğayla ilişkisinde dışarıda tutarak gerçeklere daha eleştirel yaklaşmasını sağlamıştır. Bunun yanında hayvan figürlerin kullanımı okurun hayal gücünü zenginleştirerek kendi dışındaki varlığa duyarlılığını artırmıştır. Hayvan figürlerin insan yaşamına yönelik tutum ve davranışlarının mizahi bir yaklaşımla abartılması ele alınan gerçeğin daha derinlikli kavranmasını sağlamış, anlatımı güçlendirerek yaşamsal algı boyutunu genişletmiştir.

Bu tez çalışmamda Haldun Taner'in "Bir Kavak ve İnsanlar", "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü", "İznikli Leylek", "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu", "Yalıda Sabah" başlıklı öykülerinde köpek, leylek, at ve kuşların eylemleriyle ve düşünceleriyle özdeşleşen gerçeklikler incelenmiştir.

"Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" 'da atın görme duyusundaki yanılsama ile neden olduğu bir kaza rastlantısal görünümle sunulmuştur. "İznikli Leylek" öyküsünde leyleğin gücünü aşan isteklere yönelerek acınacak duruma düşmesi, "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü"nde köpeklerin özünü yitirmiş insanı ve toplumsal yapı içinde kimlikler yansıtmaları, "Yalıda Sabah"da kuşların arasındaki sınıfsal yapı ve güç savaşı, "Bir Kavak ve İnsanlar"da ise sanayileşen dünyadan edindiği güçle doğaya hükmetmeye kalkan insan işlenmiştir. Öykülere yansıyan gerçeklikler, sınıflı toplumsal yapı, güç olgusu, canlının kendi doğasından uzaklaşması,

yaşamın bütünselliği ve insanın yaşama tutunma çabası başlıklarıyla ele alınmıştır. Bu gerçekliklerde hayvan figürlerin kullanılması anlatıma mizahi bir boyut kazandırarak etkisini artırması değerlendirilmiştir.

II. ÖYKÜLERE YANSIYAN GERÇEKLER:

II. i. Sınıflı Toplum Yapısı

Jean-Jacques Rousseau insanın, doğal yaşam halinden toplum düzenine geçerken çok önemli değişikliklere uğradığını söyler. Bu değişim, insanın sınırsız doğal özgürlüğünden toplumsal yaşamın sınırlı toplum düzenine geçişidir. İnsan, sınırlı özgürlüğün boyutlarını yasalarla belirlerken, toplum yaşamında köken, toplumsal konum ekonomik duruma dayalı bir sınıfsal düzenlemeyi de kendiliğinden oluşturmuştur. Bu sınıfsal düzenlemeye kendini kaptıran, bunu bir tutku haline getirip abartan insan, sınıfsal yapılanmanın en üstünde yer alabilmek için büyük mücadeleler vermiş, yapay davranışlar içine girerek çatışmalar yaşamıştır.

Haldun Taner'in, "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü" başlıklı öyküsünde de bu sınıflı toplum yapısı köpekler üzerinden abartılı ve komik bir biçimde anlatılmıştır. Toplumun sınıflara ayrılması ve sınıfsal yapı içinde özünden uzaklaşıp yapay davranışlar içine giren figürlerin bu tutumu, toplumsal yozlaşmanın bir göstergesidir. Doğal olarak bu yozlaşma toplumun herhangi bir yerinde başladığı anda, toplumun tüm uzuvlarına yayılmakta ve topluca bir değer kaybı yaratmaktadır.

"Bir müteahhit malzemedan çalarsa,

Tiki tiki praf

Önce yollar bozulur.

Tiki tiki praf

Sonra topuklar çarpılır.

Tiki tiki praf

Sonra kafalar yamulur.

Düzenler eciş bücüş olur.” (Bütün Hikayeleri-3, 96)

Düzenin bozulması insan gerçekliğinde üstünlük yarışına dönüşerek tüm eşitliği ve dengeleri bozmuş, yeni, yapay ve zorlama bir düzen oluşturmaya kadar gitmiştir. İnsan kendi oluşturduğu bu yapay düzeni fark etmeden yaşam boyu “kör doğuşu” içinde mücadele vermiştir. “Sancho’nun Sabah Yürüyüşü” başlıklı öyküdeki köpeklerin sosyete köpekleri, sokak köpekleri, av ve polis köpekleri sınıflandırılması bu yapay düzenin göstergesidir.

Isabella, Mirella, Graf, Hedi, Semiramis, Kastor, Diojen sosyete köpekleridir. Öyküde polis köpekleri de kendilerini hissettirmekte, ama hepsinden önemlisi bu köpekler üzerindeki gözlem de yine öykünün odak figürü olan Sancho adlı köpek tarafından yapılmaktadır. Bu köpeklerin ortak özelliği, sahiplerinin toplum içindeki yerlerinden ve yaşam biçimlerinden kaynaklanan farklılıkları yansıtmalardır. Alman Büyükelçisi’nin köpeği Graf, kaniş modasına uygun traşıyla bir askeri lider havasını taşımaktadır. Konsolosun şatafatlı yaşantısı köpeği Graf’ı da etkilemiş, sosyete köpeği kimliği kazandırmıştır.

Hedi, sahibinin isterik krizlerine ortaklık etmiş, sokak köpekleri tarafından yanlış anlaşılan tikler geliştirmiştir. Hikmet Bey’in Pakistan tazısı ise sınıf düşmüş bir zavallıdır. “*Sen Londra’da özel bir klinikte sezaryenle dünyaya gel, sonra Hacettepe Baytar Okulu polikliniğinde sokak köpeklerinin peşinde saatlerce sıra bekle.*” (Bütün Hikayeleri-3, 97)

Belçika büyükelçisinin ikiz köpekleri Isabella ve Mirella ise, sosyetenin en gözde ikilileridir. Köpek losyonu kullanır, kendilerini de oldukça ağırdan satarlar. Sancho, bu kendini beğenmiş ikiliye karşı ilgisiz görünmeye çalışmış ama dişiliklerinden oldukça etkilenmiştir. Bu ikili, sınıflı toplum yapısında oldukça yukarıda yer almaktadırlar.

Müsteşar Bey’in kahverengi buldoğu ise bu sosyete grubu içinde biraz rüküş sayılabilecek bir alt seviyeyi örneklemektedir. Kastor’un nezaketi yapay kalmakta, Kastor zaman zaman içinde

bulunduğu durumu unutup aslına dönmektedir. Bu durum, bu sınıflı yapının sosyete grubu içinde sonradan görme bir alt kolunu oluşturmaktadır.

Selmin Hanım'ın köpeği Diojen ise sosyete köpekleri arasında yer almakla birlikte yapay davranışlar içine girmemektedir. *“Diojen kadar alçakgönüllülük gösterebilen, onun kadar alçakgönüllülük gösterebildiği halde bu kadar yapmacıksız kalabilen bir başka köpek tanımıyordu.”* (Bütün Hikayeleri-3, 103)

Sosyete köpeklerinin dışında, öyküde av ve polis köpekleri de sınıflı yapıda yer almakta, toplumsal düzenin bir parçası olarak bütünü tamamlamaktadır. Av ve polis köpekleri, ait oldukları zümrenin özelliklerini, sistemin ezici gücünü yansıtmaktadırlar. Hayattaki görev ve sorumlulukları sadece sahiplerine hizmet etmektir. Sahiplerine duydukları bağlılık, av ve polis köpeklerini köleleştirilmiş bir yaşama itmiştir. Bu sebeple av ve polis köpekleri, Sancho tarafından sosyal yapının en altında bulunan figürler olarak öyküye yansıtılmıştır. *“Kurbanlarını efendilerinin ayağına atıp, susta duran; ihsan bekleyen bu çanak yalayıcı, bu jurnalcı, bu sifinik yaratıklar onca köpeklik tarihinin yüz karası idiler.”* (Bütün Hikayeleri-3, 100-101)

Sınıflı toplum yapısı, “Yalıda Sabah” başlıklı öyküde martıların sabah saatlerinde med-cezir hareketleriyle denizde ortaya çıkan üç kayaya konabilmek için verilen mücadele ile yansıtılmıştır. Mevki ve sosyal gücün sembolü olan üç kayadan ikisi yan yana, üçüncüsü ise daha açıkta ve tek başınadır.

Öyküde anlatıcı, evinin camından bakarak deniz üzerinde uçan kuşları gözlemler. Anlatıcı, gözlemediği kaşıkkuşlarını kayalıklar ortaya çıkmadan önce sabahın erken saatlerinde geldikleri için, “erkenciler” olarak nitelendirmiştir. Bu kuşlar, üst sınıfın yokluğu esnasında denizin egemeni gözükme için diğer kuşlar uyanmadan denizdeki yerlerini alarak kırk-elli dakikalığına da olsa denizin hâkimiyetini ellerinde tutmaktadırlar.

Kayalar sabahın daha geç saatlerinde ortaya çıktıklarında ise kaşıkçıkışlarının egemenliği sona ermektedir. Martıların ortaya çıkan kayalar için verdikleri mücadele, aslında sınıflı bir toplumda üst kesimlerde olmak için verilen içgüdüsel bir dürtünün ve çabanın sonucudur. Sınıflı yapıda bireyin yeri kayaya konup konmadığına, konduysa da hangi kayaya konduğuna bağlı olarak belirlenmektedir. Kayalara konmayı başarabilen martılar, yüksek mevki sahibi olarak nitelendirilebilirler. Bu martılar sınıfsal yapılanma içerisinde belirli bir düzeye ulaşmışlardır. Üçüncü ve en açıktaki kayaya konabilen martılar ise, toplumsal sınıflanmada en üst kesimi sembolize etmektedirler ve lider olarak nitelendirilebilirler. Martılar, öyküde mücadele esnasında yaptıklarıyla da sınıflara ayrılmış konumdadırlar. Bu sınıflandırma, bir üstünlüğe dayalı değil, kişilik özelliklerine göre yapılmıştır: İhtiraslı martılar ve temkinli martılar.

İhtiraslı martılar açıktaki üç kayanın birine konmayı yeterli görmemektedirler. Onlar, o en açıktaki kaya için var güçleriyle çabalamaktadırlar. ‘Ya hep, ya hiç’ düşüncesiyle her şeylerini ortaya koyarken, çoğu diğer kayalara konma şansını kendi elleriyle tepmektedir.

Temkinli martılar ise, en açıktaki kayanın kendilerinin olamayacağını erkenden anlayıp, onun için hiçbir mücadeleye girişmeden, ilk hedef olarak diğer iki kayayı seçmektedirler. Bu martılar, hem seçeneklerinin tek değil iki kaya, hem de verilen mücadelede galip gelme ihtimallerinin ihtiraslı martılardan daha yüksek olduğunun farkında olduklarından kendilerine toplumun en üst sınıfında olmasa da, üst kesimlerde bir yer edinebilmektedirler.

“Bu söylediğim martılar, ya hep ya hiç oynayan ihtiraslı martılardır. Amaçları o en güzel kayadır. Onu kaptırınca, evet ancak onu kaptırınca, kıyıdaiki öbür ikinci sınıf kayalara konmak için depara geçerler. Ama kanaatkâr martılar, akıllı, temkinli martılar daha ilk kapışmada en güzel kayanın kendilerinin olamayacağını sezip, hiç değilse bu kayaları elden

kaçırmamak için usulca gelip onlara çöreklenmişlerdir.”(Bütün Hikayeleri-4, 20)

Mücadele sırasında martılar rakiplerine istediklerini yapmakta özgürdürler. Ancak bu mücadeleden galip ayrılan martılar toplumda saygın ve sağlam bir yere sahip olarak dokunulmazlık elde etmektedirler. Bu yapı, yaşamsal gerçeklikte kısır bir döngü oluşturarak, her gün yeniden yeniden kurulmaktadır.

“Şişhane’ye Yağmur Yağıyordu” başlıklı öyküde figür Kalender, aynada gördüğü yansımasıyla ürkmüş ve bir kazaya neden olmuştur. Basit, sıradan bir atın kazası dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanların yaşamlarını etkilemiştir. Doğru sanılan gerçeğin bireyin bulunduğu yere göre değişen yaşamla ilgili yansımasını ortaya koymakta, toplumda bireyin kendi eliyle sınıflı bir yapı oluşturmasına neden olmaktadır.

Öyküde fotoğrafçılık sanatından yola çıkılarak, at retinasının özelliği ile ortaya konulan bakış açısının gerçeklik yansıması oluşturduğu yaklaşımından hareket edilmiştir. Bakış açısındaki farklılıkların sınıflı yapıyla ilişkisi, su birikintisi ile aynadaki yansıma arasındaki optik fark, Kalender’de şok yaratan gerçeklik algısını etkilemiştir. Bu yansımalı yaklaşım toplumda sınıfsal bir yapı oluşmasına neden olmaktadır.

“...bir Alman bilgini de çıkmış, ‘İşte’ diyor, ‘ her şeyi böyle olduğundan daha büyük görüş, hayvanda dolayısıyla bir aşağılık duygusu yaratmış ve onu daha ilk çağlardan itibaren insanın hizmetkârı derecesine indirmiştir.” (Bütün Hikayeleri-2, 19)

Öykü figürü Kalender’de bir aristokrat atı olmadığı için insanları olduğundan daha büyük görmektedir.

“... Almanın hipotezi olsa olsa sütçü, sucu, çöpçü beygirleri gibi proleter atlar için geçerli olsa gerektir. Ağa Han’ın, o lord sülaleleri gibi şecereleri tutulan, has ahırlarda bin bir itina ile yetiştirilen aristokrat atları, imkan var mı

insanları olduğundan daha büyük görsünler. Büyüklüğü geçtik, tam ebatta bile göremezler. Onlar yüksek sosyete ile iyice haşır neşir olduklarından, insanları dürbünün tersinden seyreder gibi, küçük, küçücük görmeye çoktan alışmışlardır. Her neyse, hikayemizin kahramanı olan at, alelade bir çöpçü beygiri olduğundan, her şeyi yarım misli daha iri gören cinstendir.” (Bütün Hikayeleri-2 19)

Bu görüş Kalender'in toplumun en alt sınıfını temsil etmesi ile ilişkilidir. Çünkü Kalender belediyenin temizlik işleri kadrosunda çalışmaktadır. Dolayısıyla her şeyi olduğundan büyük görmek kendini küçük görmesine neden olmakta ve aynı zamanda toplumsal yapıdaki konumuyla da uygun düşmektedir. Kurmacanın kilit noktası Kalender'in hamalın sırtındaki aynada kendini gerçek boyutu ile görmesidir. Bu nokta bir uyanışın da simgesidir. Kendi öz değerini ve yerini fark edişle başlayan uyanış bir etkileşim başlatmış ve sınıfsal yapının taşlarını yerinden oynatarak dengeleri değiştirmiştir.

Kalender'in aynada yansımasını görmesiyle ürkmesi sonucu oluşan bir kaza yalnızca o uzamda değil dünyanın çok farklı yerlerindeki insanların yaşantısında büyük değişikliklere neden olmuştur. Bu kurmacaya sınıflı toplumsal yapı açısından baktığımızda toplumda oldukça alt bir sınıfı simgeleyen yaşlı sütçü beygirinin bu yapı içerisinde taşıdığı önem vurgulanmakta, toplumsal yapının en alt sınıfındaki bireyin tüm dengeleri bozacak güce sahip olmasına dikkat çekilmektedir. Sütçü Beygiri Kalender'in sınıflı yapıyı alt üst etmesiyle yeryüzündeki her şeyin akla gelmeyecek biçimde birbiriyle ilişkili olduğu gerçeği ortaya konmakta, bu yolla insanın yapay bir biçimde oluşturduğu sınıfsal yapıyla alay etmektedir.

Kalender'in ürkmesiyle oluşan kaza İstanbul'da yaşayan Artin Margusyan'ın ihaleye yetişememesine neden olarak Margusyan'ı ciddi bir ekonomik krize sokmuş, diğer yanda Margusyan'ın yetişemediği alışveriş, Brezilya üzerinden Almanya'ya kadar uzanan bir ticari ilişki üzerinde etkili olmuştur. Bu olayla Hamburg'ta Alois Morgenrot bir ticari fırsat

yakalayarak yoksulluktan kurtulur. Kalender'in başlattığı etkileşim yalnız ticaretle de sınırlı kalmamış, çok önceden bitmiş bir ilişkinin yeniden başlamasını sağlamış, Serap'la Süheyl'i bir araya getirmiştir. Kalender'in sebep olduğu bu gelişmeler sınıflı toplum yapısına bir gönderme olarak Kalender'in bakış açısına gizlenmiş, bütünün bir parçası olan insanın kendi gerçekliğine yabancılaşarak sınıflamalar yapmasına mizahi bir boyut kazandırmıştır.

II. ii. Güç Mücadelesi

İnsan çoğu zaman toplumda kendine güçlü bir yer edinebilmek için mücadele verir. Mücadele ve lider konumda güçlü olma arzusu gibi ile beslenir. Çünkü gerçek hayatta kişinin güçlü olduğu kadar özgür olduğu söylenebilir. Bu nedenle hemen her insan kendisine mümkün olduğunca güç, üstün bir konum elde edebilmek ve sonrasında da bu gücünü koruyabilmek için bir mücadele verir.

Haldun Taner'in "Bir Kavak ve İnsanlar" başlıklı öyküsünde de bu güç göstergesi hayvanların doğayı korumak için insanlara karşı verdiği mücadele üzerinden anlatılmıştır. Öyküde, bir fabrikatörün para, diğer bir değişle maddi güç elde etmek için doğaya karşı izlediği yıkıcı politika, doğayı yok etmeye yönelik bir harekettir.

Doğa da bu harekete beklenildiği gibi karşı koymuştur. Doğadaki kuşlar öncelikle kendi varlıklarını göstermek için insanların dikkatini çekmeye çalışmış ancak insanlar bu sesleri dikkate almamıştır. Onlar için önemli olan kendi öncelikleri ve kendi mücadeleleridir. Diğerlerinin, yani doğanın geleceği ile ilgilenmeme ve kendi egemenlikleri için doğayı tahrip edebilme gücünü de kendilerinde bulmaktadırlar. "*Ötede bir ses, fabrikatörün sesi; 'Günah da ne demekmiş!' diye bağıryordu. 'Bize ağaç değil, yer lazım yer...' (Bütün Hikayeleri-1 157)*

Doğanın bir parçası olmuş ihtiyar kavak ağacı insanların bütün uğraşı ve baskılarına rağmen onların baskın düşüncelerine karşı gelerek tüm gücüyle kendisini ve içinde yer aldığı doğayı

hatırlatmaktadır. *“Nihayet bir gün, evvela o kalın boya tabakasını pul pul kabartan sivilceler döktü. Sonra orasından burasından beyaz beyaz körpe dallar sürdü. Ve bir sabah baştan aşağı yemyeşil yapraklarla donandı.”* (Bütün Hikayeleri-1 157)

Doğanın bütünlüğü için verdiği mücadeleye karşın insanlar, gerçekleri görmezden gelerek güçlerini aldırılmazca kullanmışlar, ihtiyarın kavak ağacında canlanmasının farkına bile varamamışlardır. Doğanın kimi parçalarını tamamen yok ederek kendi konumlarını ve güçlerini tehdit edenleri ortadan kaldırmayı hedeflemişlerdir.

Öyküde doğa, sadece ihtiyar kavakla değil bütün parçaları ile mücadele eder. Kavağın insanlar tarafından yok edilmesi üzerine fabrikatörün projesini engellemek amacıyla kuşlar insanlara karşı eylemde bulunurlar. Kuşlardan birinin ölümü göze alarak fabrikatöre karşı bir eylem içinde olması, varlığını değil, içinde yer aldığı bütünü, doğanın önemli ve tüm parçaları ile ne derece güçlü olduğunun göstergesidir. *“...ihtiyarın avcundan yem yemiş bir ibibik kuşu ‘Ben giderim’ diye atıldı, ‘yarın zaten fabrikanın açılış töreni var. Ben hepinizin intikamını alır, icap ederse bu uğurda seve seve ölürüm.’”* (Bütün Hikayeleri-1, 159)

“Yalıda Sabah” başlıklı öyküde ise güç mücadelesi, martıların denizdeki kayalar için verdikleri mücadele üzerinden işlenmiştir. Mücadelenin doğası son derece basittir: Denizdeki üç kayadan birine konmak. Kayaya hâkim olabilen martı, güç mücadelesinde kendisine en üst konumda yer edinmiş birey durumundadır. Saygınlık kazanmak farklı biçimlerde de olsa güç sahibi olmak için bir tür mücadeleye girmek bütün canlılar için yaşamsal bir deneyimdir.

Bu deneyim, martılar üzerinden anlatılırken insanın dünyasındaki çağrışımı, “diğerinin ayağına çelme takmak, çeşitli dalavereler ile bir diğerinin önüne geçmek, haksız yere diğerine üstünlük sağlamak” gibi durumlar olacaktır. Mücadele sona erdiğinde bir kayanın hâkimi olmayı başarabilmiş martılar dokunulmazlık elde ederler. Martılar güç mücadelesinden galip ayrılanların diğerlerine kıyasla üstün olduklarını kanıtlamışlardır. *“Kaya, ilk kapanındır. O,*

onu kapıncaya kadar engellemek, galamak, itip düşürmek mübahtır. Ama kayaya çıktıktan sonra artık dokunulamaz.” (Bütün Hikayeleri-4, 19)

Kimi martılar, her şeylerini ortaya koyarak en açığıtaki kaya için mücadele vermektedirler. Kayaya konan dolayısıyla kazanan yalnızca bir martı olduğundan, ihtiraslarına yenik düşen martılar bu mücadeleden yenik ayrılarak uçmaya devam edeceklerdir.

Akıllı, temkinli martılar diğer iki kayaya yönelerek yer edinme şanslarını artırmakta, ortada kalma riskini azaltmaktadırlar. En büyük gücü elde etmek için verilen mücadelelerde mücadeleden galip ayrılmak çok düşük bir ihtimal olduğundan genellikle hırsına yenik düşmüş martılar ellerindeki her şeyi kaybetmekte ve tekrar ilk konumlarına geri dönmektedirler. Onlar da artık güçsüzdürler. Çünkü onların eski yeri, başka martılar tarafından doldurulmuştur.

Her ne kadar güç mücadelesinde en tepede olmayı başaranlar her şeylerini ortaya koyarak “Ya hep ya hiç.” düşüncesiyle hareket edenler olsa da, bu şekilde hırslarına yenik düşüp ihtiraslarını kontrol edemeyenler genelde ellerindekini de kaybederek toplumun güçsüz kesimini oluşturmaktadırlar. Öte yandan iktidar hırsını kontrol altında tutabilenler, toplumda daha kolay yer edinebilmekte, açıkta kalma olasılığını azaltmaktadırlar. Martıların ortaya koyduğu mücadele toplum yaşamının kaçınılmazı olarak yerini almaktadır.

II. iii. Özünden Kopuş

Haldun Taner’in hayvan figürlerini kullanarak oluşturduğu öykülerinde, bulunduğu durumun önemini ve özelliklerini fark etmemekten kaynaklanan durumlar öne çıkmaktadır. Bu durumda figürler özindikleri noktalara ulaşamamakla birlikte bilinçsizlik yüzünden kullanamadıkları değerlerinden olmuşlardır. Dolayısıyla bu sorun kendine yabancılaşmanın, elindeki gücün kıymetini anlamadan harcamanın insanı ne kadar zayıflattığını, figürleri toplum içinde gülünç duruma düşürerek göstermiştir.

Öykülerde insanın özünden uzaklaşarak özenlere kapılması hayvanlar kişileştirilerek anlatılırken davranışlar sivriltilmiş, böylelikle bu davranışlar alaysı bir yaklaşımla eleştirilmiş ve anlatım mizahi bir boyuta taşınmıştır.

Özünden kopmuş insan olgusu “İznikli Leylek” başlıklı öyküsünde leylek figürüyle somutlanmaktadır. Öyküdeki leylek figürü sakat kaldığı için doğasına uygun yaşamamaktadır. Diğer leylekler doğanın onlara sunduğu özelliklerini kullanarak yaşarken İznikli Leylek, halkın içinde insanların acıma duygularıyla birlikte varlığını sürdürmektedir.

İznikli Leylek, annesi onu yuvadan attığı için sakat kalmış ve sabit bir yaşama mahkum olmuştur. Annesi onu yuvadan attığında doğanın kurallarına göre yaşamıyor olması gerekirken, bu doğa tam tersine işlemiş ve ona yaşama hakkı sunmuştur. Yeni yaşam, türünün yaşam biçiminden oldukça farklıdır. Öyle ki insanın oluşturduğu yapay bir ortamda varlığını sürdürmesi onu türünün diğer örneklerinde görülemeyecek davranış kalıplarına sokmakta ve onu özünden uzaklaştırmaktadır.

“Kız yaklaşınca leylek havalanmadı, küçük çapta bir devekuşu gibi, zıplaya zıplaya uzaklaştı.” (Bütün Hikayeleri-3, 56)

Leylek, insanla oluşturduğu bu yapay yaşam içinde tam yerini almışken, başka bir leyleğin doğasına uygun biçimde ona yönelişi ile içinde bulunduğu gerçeklikten kopmuş, bu yönelişe karşılık verme çabasına girmiştir.

“ İşte o sırada beklenmedik bir şey oldu. Bizim tüyleri dökük leylek, şöyle bir davrandı, kanat çırpıp havalanmaya yeltendi. Bütün kuvvetiyle çırpındı, çırpındı. Ayakları yerden kesilip bir, bir buçuk metre yükseldi de. Ama hemen akabinde soluna doğru yan yatarak çöplüğe yuvarlanıverdi.” (Bütün Hikayeleri-3, 58)

Leyleğin çevrenin etkisiyle edindiği yeni öz, sağlıklı leyleğin eylemlerini uygulamasına izin vermemiştir. Kısa bir yükselişin ardından yere düşmüş, özendiği durumu

gerçekleştirememiştir. Eyleminin başarısızlığı yanında, leyleğin gücünü aşan bir harekete kalkması, bunu izleyen insanların farklı farklı yorumlar geliştirmesine yol açmıştır.

“Ben” dedi, “emekliye ayrıldığı için artık uçuş yapamayan bir hava subayı tanırım. İnanır mısınız, herkes gibi yaya gezmek zilletine dayanamadı da kahrından hastalandı iri adam.” (Bütün Hikayeleri-3, 59)

Bu durum kendi gerçekliğinin farkında olmayan insan davranışını somutlamakta, özünü bilmeyen, özünden kopan insanın acınası gerçekliğini vurgulamaktadır.

“Sancho’nun Sabah Yürüyüşü” başlıklı öyküsünde ise pek çok insan tipi köpek figürleri üzerinden anlatılırken, bu köpek tiplerinin oluşturduğu sınıflı yapıda köpeklerin kendi doğaslarından koparak insana benzemesi dikkat çekmektedir.

Bu köpek tiplerinden büyükelçi köpeği Graf belden aşağısını traş ettirerek dış görünüşünde doğasına aykırı bir durum oluşturmuştur. Bu görüntü ile toplum yapısı içinde belli mevki ve konuma gelen kişilerin kendilerinden daha üstün gördükleri kişilere özenerek onlara benzemeye çalışmasının yarattığı gülünç bir durum yansıtır.

Belçika büyükelçisinin köpekleri İsabella ile Mirella’nın sosyeteye ait olmanın getirdiği kendini beğenmişlik ile Sancho’ya selam verişlerindeki çekimser tavır, bir mevkiye, şana, şöhrete ulaşan insanın özünden uzaklaşarak kendisini kendi türüne yabancılaştırmasını ortaya koymaktadır.

Müsteşar beyin köpeği Semiramis ise rüküş kıyafeti ile çevresine hava atmaya çalışan, kendisini üstün gören yapısıyla doğasından uzaklaşarak gösterişli yapay bir kimliğe bürünmüştür. Bu yapay kimlik kendini çevreye daha iyi, daha üstün gösterme isteğinden kaynaklanmakta, aslında üstünlüğün değil zayıflığın ortaya konulduğu gülünç bir durum oluşturmaktadır.

Yapıt figürlerini oluşturan köpekler, farklı bir yapıya bürünmüş olsalar da duygularının çeşitli biçimlerde yoğunlaştığı zamanlarda kontrolü kaybedebilmekte, özlerini yansıtmaktadırlar. Kastor, heyecanlandığı bir anda özüne dönerek çoban köpeği davranışı sergileyebilmektedir.

“Kastor, protokol kurallarını çocuk yaştan sindire sindire değil de, belirli bir çağdan sonra kitaptan ezberleyen yeni vekiller, senatörler ya da taşralı hariciyeciler gibi sivri derecede nazik bir Chow Chow’du. Ama buna rağmen, yine de, daldığı, ya da heyecanlı olduğu zamanlar, anasının çoban köpeği diyalektini gizleyemediği anlar oluyordu.” (Bütün Hikayeleri-3, 100)

Odak figür Sancho’nun karşılaştığı köpek tipleri içinde av köpekleri ve polis köpekleri de sahiplerine yaranmak için doğalarından uzaklaşmış çıkarıcı, ikiyüzlü, sahte bir duruş oluşturmuş, kendilerine yabancılaşarak sistemin uzantısı haline gelmişlerdir. Bu halleriyle Sancho’nun bakış açısıyla “köpeklik tarihinin yüz karası” olarak tanımlanmaktadırlar.

Selmin Hanım’ın köpeği Diojen ise, sosyete ve polis köpekleri olarak sınıflandırılmış köpekler içinde özüne en yakın kalabilendir. Bu özüne yabancılaşmayıışındaki en büyük etken, alçakgönüllülük içinde olmasındandır. Diojen, kendini olduğu gibi kabul etmiş, yapay kimliklere bürünmeden, sahteliklere düşmeden kendisiyle barışık kalarak Selmin Hanım’ı içine düştüğü zor durumdan kurtarmıştır.

“Diojen bir ayağı ile onun sırtını okşuyor, ağzı ile iskaripini çekiyordu. Sancho direnmek istedi. Sonra onun ıslak ve yalvaran bakışlarına dayanamadı. İskaripini bıraktı. Ve iri danuva dört ayaklı bir hoşgörü sembolü gibi götürdü, tam krem şantiyeli çilek yenilip de kalkılacakken, en hanımının ayağının ucuna bırakıverdi.” (Bütün Hikayeleri-3, 103)

Selmin Hanım’ın, Hülya’nın babası ile masa altında giriştiği oyun, insanın sadakatsizliğinin ve yozlaşmışlığın göstergesidir. İnsanın insana oynadığı bu oyunda Sancho, ihaneti

cezalandırmaya kalkarken Diojen, gözü kapalı sadakatin göstergesi olmuş, yaradılışının getirdiği sadık olma becerisini koruduğunu göstermiştir.

İnsanın kendi gerçeğini kavrayamaması, gittikçe kendine yabancılaşarak sahte ilişkilere yönelmesi Hülya'nın babasının, sadakatsizlik örneği olarak Selmin Hanım'la arasındaki ilişki ile yansıtılmıştır. Öykünün odak figürü Sancho, olan bitenin farkındalığı ile gözlemlerini yansıtarak, insan köpek ilişkisini farklı bir bakış açısı ile değerlendirmiş, köpekler üzerinden çeşitli insan tiplerine ulaşarak özünden kopup, yapay kimliklere bürünenlerin içine düştükleri durumu göstermiştir.

“Bir Kavak ve İnsanlar” başlıklı öyküsünde, özünden kopan insanın içine düştüğü durum insan-doğa ilişkisiyle anlatılmaktadır. Öyküde insanın doğa ile bütünleşmesi kavak ağacı ile ihtiyar ilişkisinde gösterilmektedir. İhtiyar, özünü koruyan, kendisi ve doğa ile barışık yaşayan bir insan modeli oluşturmaktadır. Öldüğünde bahçesindeki kavak ağacının altına gömülerek tekrar doğaya dönmüştür. Bahar gelip de kavak ağacı yeşillendiğinde ihtiyara benzeyen bir kavak ağacının ortaya çıkması, insanın doğayla bütünleşmesini ortaya koymaktadır.

“Kadınlardan biri: ‘İhtiyar!’ diye haykırdı. ‘İhtiyara benziyor kavak.’ Gerçekten de kavak, sanki altında yatan ihtiyarın bütün özünü kökleriyle emip gövdesine geçirmişe benziyordu. Şekil itibariyle yine aynı ağacı belki. Fakat insan ona bakarken o uzun kametli, zayıf ihtiyarı görmüş gibi oluyordu.”
(*Bütün Hikayeleri-1, 155*)

Kavak ağacı, doğa ile insan arasındaki uyumu sembolik bir biçimde yansıtırken, bu uyumla ortama yansıyan huzur ve mutluluk da öyküye yansıtılmıştır. “*Eski dostlarının bu suretle tekrar arasına karışması, sade köylüleri değil, kuşları, bulutları, çiçekleri, rüzgârları, velhasıl bütün tabiatı da sevinçlere gark etti.*” (*Bütün Hikayeleri-1, 155*)

Ortamın huzuru, bazı adamların bu uzama fabrika yapmak üzere gelmesi ve doğayı katletmeye başlamasıyla bozulmaktadır. Sanayileşen toplumda para-insan ilişkisi, insanın doğayla dostluğunu bozmuş, onu kendi özünden uzaklaştırmıştır. *“Onlar öyle renklerden, kokulardan, denizden, tabiattan zevk alacak soydan değillerdi. Maliyet fiyatı diyor da gözleri başka bir şey görmüyordu. Maliyet fiyatı ise bu sahilde çok düşük olacaktı.”* (Bütün Hikayeleri-1, 156)

Para hırsıyla özünden uzaklaşıp doğaya yabancılaşan insan karşısında, tabii ki doğa da boş durmayacak, savunmaya geçecektir. “Bir Kavak ve İnsanlar” başlıklı öyküsünde de hayvan figürler bu noktada ortaya çıkmakta, insanı cezalandırmaktadır. Bu cezayı insanoğlu kimi zaman çok ağır ödese de bu öyküde mizahi bir yolla ortaya konulmuştur. *“Saklandığı pervazdan aşağısını gözleyen ibibik kuşu, ‘İşte tarihi an geldi’ diye söylendi. Seke seke pervazın üzerinde ilerledi ve tam fabrikatörün dazlak başını nişan alıp, bir güzel pisledi.”* (Bütün Hikayeleri-1, 159)

Para hırsına kapılmış fabrikatör içine düştüğü durumun pek de farkına varmamış, pişkin, umursamaz bir tavırla yanlışını sürdürmeye devam etmiştir. Özünden kopan insanın gerçeği kavraması, özündeki uyumu fark etmesi hiç de kolay olmamakta, bazı insanlar, uyumu algılayamadan yaşamlarını ve yanlışlarını sürdürmektedirler. Bu gerçek, doğanın dengesinin bozulmasına kadar uzanan tehlikeyi göstererek günümüz insanını doğaya sahip çıkmaya davet etmektedir.

III. SONUÇ:

Yaşam bütünsellik içinde varlığını sürdürürken bizler, yaşamı daha iyi anlamak için bu bütünselliği ayrıştırarak çözmeye çalışmaktayız. Bu öykülerde yaşam bütünselliği içinde gözümüzden kaçan durumlar hayvanlar aracılığı ile ortaya konarak dikkatimize ve çözüme sunulmuştur.

Haldun Taner'in "Sancho'nun Sabah Yürüyüşü", "Yalıda Sabah", "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu", "Bir Kavak ve İnsanlar", "İznikli Leylek" isimli öykülerinde at, köpek, leylek, martı, kuş figürleri kişileştirilerek toplumdaki sınıflı yapıyı, bu yapı içindeki mücadeleyi ve yozlaşmayı anlatmaktadırlar.

Tüm canlıların varlıklarını sürdürme çabasında içgüdüsel eğilimler kadar toplumsal yaşam içinde öğrenilmiş davranışlar da yer almaktadır. Topluluk halindeki canlılar arasında toplumsal yaşamın dayatmaları yöneten-yönetilen ilişkisi, liderlik konumu kendiliğinden sınıflı bir yapı oluşturmakta ve bu yapı içinde mücadele ortamı doğmaktadır. Bu mücadele bireyin güçlü olma hırsını ortaya çıkartarak zaman zaman özünden uzaklaşmasına, yeteneğine uygun olmayan, kendini aşan işlere yeltenmesine bu yüzden de komik durumlara düşmesine neden olmaktadır.

Öykülerde sınıflı yapı içindeki iktidar mücadelelerinin bireyi özünden uzaklaştırması yaşamın bütünselliği içinde verilirken bu olguların birbirinin içinde, birbirini tamamlayıcı bir biçimde varlığını sürdürerek gerçeklik algısına yerleştiği görülmektedir. Öykülerde bu durumlar hayvan figürler aracılığıyla daha etkili hale gelmiştir. Figürlerin farklılıkları ve durumları sivriltilmiş, öykülere eleştirel ve mizahi bir boyut kazandırarak yaşamsal gerçeklikleri göstermekte ve düşünmemizi sağlamaktadır. Öyküler, insanın içinde yaşarken fark etmediğimiz davranışlara yönelik bir farkındalık geliştirmekte ve hayata bakışımıza yapıcı eleştirel bir olgunluk kazandırmaktadır. Böylece insan, bilinçli yaklaşımıyla yaşama dönük algısındaki uyanışı gerçekleştirecektir.

KAYNAKÇA:

- TANER, Haldun. “Bir Kavak ve İnsanlar”, *Bütün Hikayeleri-1*, Ankara. Bilgi Yayınevi, 2005.
- _____. “Şişhane’ye Yağmur Yağıyordu”, *Bütün Hikayeleri-2*, Ankara. Bilgi Yayınevi, On Dördüncü Basım, Ağustos 2011
- _____. “İznikli Leylek”, “Sancho’nun Sabah Yürüyüşü”, *Bütün Hikayeleri-3*, Ankara. Bilgi Yayınevi, Dokuzuncu Basım, Ekim 2009
- _____. “Yalıda Sabah”, *Bütün Hikayeleri-4*, Ankara. Bilgi Yayınevi, Dokuzuncu Basım, Haziran 2011